

УДК 327

Геополітичний аналіз як спосіб розуміння світу

О.С. ОСЕЛЬСЬКА

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара, м. Дніпропетровськ, Україна, E-mail: os_vic@ua.fm

Авторське резюме

У статті розкриваються методологічні засади та формулюються основні етапи геополітичного аналізу як універсального механізму проникнення у складні системи та геополітичні процеси сьогодення. В даному дослідженні геополітичний аналіз розуміється як методологія прикладного політологічного дослідження міжнародних ситуацій і процесів, орієнтованих на вироблення політичних рішень в сфері встановлення, підтримки і вдосконалення контролю над простором.

Акцентується увага на тому, що геополітичний аналіз зосереджений на способах актуалізації та використання ландшафту і простору для досягнення політичних цілей. Таким чином, за допомогою геополітичного аналізу величезна кількість природних особливостей географічного середовища комунікативно активується лише за особливих обставин. Запропонований підхід концентрується на тому, щоб розкрити легітимізуючу основу дій і подій світової політики, встановити їх зв'язок з певними інтересами.

Доводиться, що активне впровадження в практику досліджень геополітичних явищ і процесів такого роду методик/методів і, відповідно, форсована розробка методологічних підстав цієї роботи стає одним із шляхів підвищення наукоємності самої геополітичної науки.

Ключові слова: геополітичний аналіз, територіальний морфогенез, політичні конструкції, таласократія, геополітичне моделювання.

Geopolitical analysis as a way of understanding the world

O.S. OSEL'SKA

The Oles Honchar Dnepropetrovsk national university, Dnepropetrovsk, Ukraine
E-mail: os_vic@ua.fm

Abstract

The article describes the methodological foundations with the main stages of geopolitical analysis as a universal mechanism of penetration into complex systems and geopolitical processes of today. In this study, geopolitical analysis is understood as a political science research methodology applied international situations and processes aimed at policy-making in establishing, maintaining and improving control over the space.

Attention is drawn to the fact that the geopolitical analysis focuses on ways to update and use the landscape and space to achieve

political goals. Thus, with the help of geopolitical analysis a huge number of the natural features of the geographical environment communicatively activated only under special circumstances. The proposed approach focuses on how to uncover legitimizes the basis of actions and events in world politics, to establish their connection with certain interests.

It is proved that the active implementation in practice of research geopolitical phenomena and processes of this kind of techniques / methods, and thus forced to develop methodological foundations of this work is one way to increase intensity of the geopolitical science.

Keywords: geopolitical analysis, territorial morphogenesis, political structures, thalassocracy geopolitical simulation.

Постановка проблеми. Сьогодення диктує тяжіння всіх наук до синтезу, до створення нових міждисциплінарних макродисциплін та багатомірних моделей. В цьому ключі геополітика набуває важливого значення не тільки для чисто теоретичних досліджень, геополітичні підходи стають необхідними також і для практичної діяльності щодо управління складними цивілізаційними процесами – в масштабі всієї планети чи в масштабі окремих держав або їх блоків. Деякі вчені, наприклад Н.А.Нартов, вважають геополітику «мистецтвом, саме – мистецтвом керування практичною політикою. Геополітика – це географічний розум держави» [1; арк.24].

Понятійний апарат геополітики дозволяє аналізувати і давати несуперечливі і послідов-

ні пояснення реалій сучасної світової політики, а також оцінювати тенденції та перспективи її еволюції. При геополітичному аналізі простір перестає бути об'єктивною данністю і починає сприйматися як такий, що соціально конструється. Геополітичний аналіз дає можливість дослідити як простір можна інструменталізувати, а також фокусує увагу на способах його інтерпретації і реконструкції.

Мета дослідження. Виходячи з усього вищезгаданого, метою даної роботи є розкрити основні принципи геополітичного аналізу як універсального механізму дослідження та розуміння сучасних світових процесів глобального і регіонального характеру.

Постановка завдань. Сформульована мета

© О.С. Осельська, 2015

передбачає виконання наступних завдань:

1. Розкрити зміст та сутність поняття «геополітичний аналіз»;
2. Визначити методологічну базу геополітичного аналізу;
3. Охарактеризувати основні принципи та особливості геополітичного аналізу як універсального механізму дослідження сучасних світових процесів глобального та регіонального характеру;
4. Окреслити поняття геополітичного моделювання та визначити його практичну значимість для здійснення геополітичного аналізу.

Аналіз досліджень і публікацій. Ступінь наукової розробленості проблеми безпосередньо пов'язаний з підвищеним інтересом до геополітичних проблем сучасності, теоретичні та практичні аспекти яких знайшли своє відображення в різних публікаціях, що відносяться до філософського, політичного, соціологічного, економічного і власне геополітичного знання.

Першу групу складають роботи, пов'язані з філософським і соціокультурним осмисленням природи розвитку світового порядку і геополітичного протиробства, їх атрибутивних характеристик, етимологічних якостей і властивостей. Серед них слід виділити роботи Н.А.Нартова, [1] Ф. Ратцеля, [3] А. Мехена [2] та ін.

Другу групу утворюють джерела, в яких простежується новаторський підхід дослідників, що розглядають тенденції розвитку глобальних цивілізаційних, геополітичних та етнокультурних процесів, перш за все, це роботи таких науковців, як: О. Арін, П. Бергер, І. Валлерстайн, Robert D. Kaplan, [6] Lacoste Y., [5] Ч. Капху, Дж. Кларк, Г. Модельські, Х. Макрей, В. Томпсон, К. Уолтс, С. Хантінгтон [7] та ін.

Однак комплексної роботи стосовно механізму геополітичного аналізу, його методологічної бази, основних принципів та складових елементів на сьогоднішній день не існує. Тож дана стаття є спробою систематизувати накопичений матеріал у цій сфері та сформулювати завершене уявлення про геополітичний аналіз як найбільш адекватний спосіб розуміння світу.

Виклад основного матеріалу. В даному дослідженні геополітичний аналіз розуміється як методологія прикладного політологічного дослідження міжнародних ситуацій і процесів, орієнтованих на вироблення політичних рішень в сфері встановлення, підтримки і вдосконалення контролю над простором.

В теоретичній площині застосування геополітичного аналізу дає можливість дослідити систему міждержавних відносин, виділяючи в ній свій власний аспект – обумовленість експансії держав просторовими характеристиками останніх. Причому геополітичний аналіз, поряд з географічними, оперує також економічними, інформаційними, військовими та іншими «просторовими» характеристиками, виявляючи закономірності, що зумовлюють експансію держав та їх об'єднань, у тому числі і в цих

«просторах». Кожна подія в світлі геополітичного аналізу набуває чіткого сенсу. Цей геополітичний сенс не може розглядатися як *ultimo ratio* події, але в будь-якому випадку він завжди виявляється найвищою мірою виразним і корисним для прогнозування подальшого розвитку ситуації.

За допомогою методик геополітичного аналізу можна виявити цілий ряд факторів, що активно впливають на резерви держав у вирішенні завдань забезпечення національних інтересів. Він ґрунтується на комплексній оцінці просторових характеристик держави і виявленні їх зв'язків з усіма сторонами життєдіяльності суспільства, держави й особи. В якості методологічної бази геополітичного аналізу виступає теорія геополітики, зміст і предмет якої на сучасному етапі змінюються. Паралельно із зростанням впливу глобальних процесів на локальний рівень політичного простору, актуалізується питання просторового сприйняття світу. Все більш очевидною стає роль геополітики в широкій соціальній сфері. Рівень розвитку інфраструкції, активна залученість звичайної людини до подій, що розгортаються навколо, висуває на перший план просторове мислення. Саме в цьому полягає основна характеристика всіх геополітичних доктрин – прагнення до міждисциплінарного синтезу.

Виходячи з цього, найбільш ефективним для дослідження сучасного політичного простору як на глобальному, так і на локальному рівні є геополітичний аналіз, який передбачає накладання двох планів аналізу – геополітичного та гео економічного. Це зумовлено, по-перше тим, що змінилися уявлення людини про простір. Починаючи з другої половини ХХ ст. дослідники стали вести мову про особливі «простори», які пов'язані з географічним простором, але не зводяться до останнього.

Геополітика реалізується через діяльність різноманітних учасників політичного життя. Всіх їх можна віднести до політичних конструкцій. До них відносяться, перш за все, форми організації влади. А це означає, в свою чергу, що геополітичні підходи виникають з появою влади, яка вписується в перспективу майбутнього і яка організовується навколо сукупності більш-менш структурованих і кодифікованих інститутів. Політичними конструкціями в геополітиці виступають імперії, королівства, князівства, сучасні держави-нації, античні міста і т.д. Можна стверджувати, що з появою певної соціальної групи, її організації на основі діяльності політичних інститутів виникають середньострокові, а потім і довгострокові групові наміри, а слідом з'являється і політична конструкція.

В останні століття політична конструкція найчастіше пов'язана з тим, що ми в політичній науці називаємо державою або державою-нацією. Держави як політичні конструкції, незважаючи на різноманітність їх форм, завжди в тій чи іншій мірі

пов'язані з територіальною проблемою.

Політичні конструкції визначаються амбіціями політиків і всієї соціальної групи, що входить в таку конструкцію. У той же час ці конструкції одночасно перебувають під загрозою реалізації амбіцій інших політичних конструкцій, які можуть переслідувати агресивні цілі. І тому в основі геополітичного аналізу лежать амбіції цієї групи і загрози, які виходять від амбіцій інших груп.

Геополітичний аналіз починається з осмислення територіальної підстави політичних конструкцій. Чи йдеться про експансію, зазіхання, завоювання або втрати частини території, в будь-якому випадку в геополітичному підході саме територія в тривалому часовому періоді визначає собою матрицю роздумів геополітиків.

Морфогенез територіальних конструкцій полягає в дотриманні територіального формування країни за певною структурою (імперія, міста, держави тощо). Аналізувати територіальне формування тієї чи іншої політичної сукупності тієї чи іншої історичної епохи означає необхідність порівнювати етапи її територіальної долі. Це передбачає врахування випробуваних територіальних втрат і надбань, не забуваючи про нездійсненні бажання, пов'язані з територіальною експансією, які виявляють себе як оголошені або неоголошені цілі.

Це озброює дослідника трьома ключами, за допомогою яких можна підвести територіальний підсумок країни, аналізуючи еволюцію її просторової анатомії. Анатомія територіальних змін є головним напрямом розуміння геополітичного розташування політичної конструкції. Перший етап такого розуміння полягає в тому, щоб побачити, яким чином з місця походження, з фокусного регіону розгорнулася політична конструкція. Наприклад, невеличке Московське князівство поклало початок формуванню величезної Російської імперії, а потім СРСР. Щось подібне можна сказати і про провінцію Неджи династії Ваххабітів, що стояла біля витоків формування Саудівської Аравії.

Оцінка територіального феномена певної країни завжди повинна поєднуватися з урахуванням територіального розвитку сусідніх країн. Здійснення експансії різними країнами, придбання або втрата територій може розглядатися як своєрідна основа геополітики. Опір об'єднанню Італії з боку Австрії або держав папства; боротьба шведів і поляків проти російської експансії; інтриги Англії з тим, щоб перешкодити об'єднанню Саудівської Аравії, і дії по ізоляції її від Індійського океану і Перської затоки – все це свідчення ролі взаємодій різних держав, в основі яких лежать територіальні зазіхання.

Територіальний морфогенез можна змішувати з етногенезом. Останній полягає у формуванні національної свідомості навколо так званих ідентифікуючих тем. Прикладом можуть бути: формування німецького національного «відчут-

тя» напередодні об'єднання Німеччини або формування національної свідомості в балканських країнах, що знаходилися під турецьким ярмом, сучасний стан національної самоідентифікації української нації перед обличчям російської загрози тощо.

Морфогенез і етногенез не збігаються. Правда, етногенез може пояснювати деякі аспекти морфогенезу народу, держави. Морфогенез і етногенез є двома різними регістрами одного і того ж геополітичного аналізу. З іншого боку, метод територіального балансу повинен враховувати еволюцію реальної ваги регіонів у морфогенезі. У цьому випадку мова йде про так звану внутрішню геополітику.

Потрібно сказати, що морфогенез – це тільки початок геополітичного аналізу. При проведенні геополітичного аналізу необхідно враховувати також мотивації та засоби, за допомогою яких різні політичні конструкції формували об'єднаний простір, що є геополітичним простором.

У той же час при проведенні геополітичного аналізу можна обмежуватися даними територіальних втрат і придбань, виражених з урахуванням історичного аспекту, в тому числі і на картах. Геополітика приділяє пильну увагу обліку не тільки результатів, але і територіальних намірів, властивих тій чи іншій країні.

Наступний аспект – вихід до морів. З точки зору геополітики значення морів і океанів визначається не тільки географічним фактором. З часів Фінікії геополітичне значення моря визначається його роллю у світовій торгівлі. І саме гео економічний фактор обґрунтовує, насамперед, значення геополітики моря. При цьому слід підкреслити, що геополітичне значення моря набуває свій початковий сенс лише при врахуванні його відносин із землею (територією), з якою воно пов'язане.

Спочатку море грало дуже велику роль у забезпеченні народів і країн продовольством. Англія і Голландія стали морськими державами завдяки рибальству. Рибальство і сьогодні відіграє чималу роль у житті цілого ряду країн. Однак величезне значення в наші дні море відіграє в забезпеченні перевезень вантажів і товарів, включаючи і транспортування нафти. Світова торгівля просто немислима без морських перевезень. І в XXI столітті фундаментальне значення морських перевезень не ставиться під сумнів.

Не дивно, що існує стійкий історичний інтерес багатьох держав до того, щоб, маючи можливість виходу до моря, використовувати для свого блага морські шляхи. Геополітика морів породила «таласо-політику» держав. Таласо-політика, доведена до свого логічного кінця, перетворюється в таласократію, тобто в таку систему виживання і життєдіяльності, яка повністю залежить від моря. Прикладом таласократії можуть бути Афіни, Карфаген, Венеція, Ганза, Великобританія і т.д. Афіни, звертаючи свій погляд на море, мріяли про створення Великої

Греції. І, мабуть, це дозволило їм утвердити своє панування над Спартою. Пізніше, розгромивши Карфаген, Рим перетворився на морську державу, що зумовило його роль як світової держави.

Можна з усією визначеністю стверджувати, що держави світового значення завжди пов'язані з морем. Це можна констатувати на прикладі російської, китайської і американської геополітики. Виходить так, що море є чи не найголовнішим чинником геополітичної могутності. Нагадаємо, адмірал Мехен передбачив панування США у світі на основі їх гегемонії на світових океанах [2].

В даний час приблизно 45 держав не мають виходу до моря. Деякі з них знаходяться в такому положенні, що називається, «з народження», як, наприклад, Швейцарія або Парагвай. Інші опинилися в такому становищі в силу втрати частини територій: морське узбережжя Болівії, наприклад, було завойоване Перу ще в XIX в. Австрія після розпаду Австро-Угорської імперії втратила доступ до Адріатичного моря. А зовсім недавно у зв'язку з набуттям незалежності Чорногорією без виходу до моря залишилась Сербія.

Замкнутість, відсутність виходів до моря не завжди перетворюється на геополітичний фактор. І тим не менш, у певних ситуаціях вони можуть зумовлювати геополітичну поведінку держави. Це виражається, наприклад, таким чином: замкнутість породжує стратегію її подолання на шляхах придбання (захоплення) нових територій або стратегію економічного і політичного співробітництва з метою отримання якимось непрямим чином доступу до моря. Так, якщо в XIX ст. Парагвай вів жорсткі військові дії за вихід до Атлантичного узбережжя, то на кінець XX ст. своїм вступом до МЕРКОСУР він вирішує це завдання без кровопролиття.

Відомі випадки, коли держава, маючи вихід до моря, бажала б розширити свої можливості. Так, Болгарія з моменту свого зародження як самостійної держави мала вихід до Чорного моря, проте вона прагнула отримати вихід і до Егейського моря на шляхах експансії в напрямку Адріатичного моря. Подібне характерно і для історії Швеції, яка з моменту свого створення вела боротьбу проти Данії за вихід до Північного моря, будучи незадоволеною володінням виходу тільки до Балтійського моря.

Морська геополітика, крім контролю над самим морем, може мати на меті і встановлення контролю за життям узбережжя цього моря. Так, на думку ряду геополітиків, СРСР після Другої світової війни за рахунок створення світової соціалістичної системи зумів перетворити Балтику, по суті, на «внутрішнє озеро». Подібне можна сказати і про доступ до океанів. Саме доступ до двох океанів на Американському континенті багато в чому визначив політичну та територіальну боротьбу між державами цього обширного континенту. Наявність виходів до

двох океанів зумовила розвиток США. Рух на Захід у цій країні пояснювався не стільки необхідністю придбання нових земель, скільки прагненням отримати вихід до Тихого океану.

Вихід до двох морів і двох океанів багато що пояснює в утворенні великих колоніальних імперій. Французька мрія про з'єднання через Африку Середземного моря з Гвінейською затокою, тобто з Атлантичним океаном, поєднувалася із прагненням утворити сенегальську вісь між Червоним морем та Індійським океаном. Ця мрія наштовхувалася на британські амбіції, які визначалися прагненням поєднати Каїр з Кейптауном, що зв'язало б Середземномор'я з Південною Атлантикою, скорочуючи морський шлях від Червоного моря до Індійського океану. Інший приклад пов'язаний з португальськими колоніальними амбіціями, які виражалися в прагненні поєднати Атлантичне узбережжя африканської частини імперії (Ангола) з узбережжям Індійського океану (Мозамбик).

Стратегії виходу до двох морів або двох океанів відігравали важливу роль в освіті колоніальних імперій і територіального будівництва країн Європи, Азії та Америки. Наприкінці XX ст., коли відбувалося подальше посилення комерційних обмінів на основі використання можливостей морських шляхів доставки товарів, стратегії доступу до океанів не пов'язані більше з анексією територій, вони (стратегії) будувалися на основі посилення впливу тієї чи іншої держави. Таким чином, морський простір залишається головним геополітичним фактором, будучи джерелом багатств і місцем пересування цих багатств.

У геополітиці вкрай рідко бувають ситуації, коли обличчям до обличчя протистоять тільки дві держави. Багатогранність геополітичної напруженості ставить проблему спілок та контрсоюзів. Прагнучи реалізувати територіальну експансію, будь-яка країна неминуче змушена вступати в союз з іншою або іншими країнами в інтересах здійснення своїх домагань. Країна-«жертва», в свою чергу, прагне з'єднатися з іншими країнами з тим, щоб перешкодити здійсненню планів «претендента(ів)» на частину або всю її територію.

Історія знає чимало прикладів укладання різного роду союзів. Вони, як правило, не дуже міцні, слабо структуровані. І тим не менше, геополітичні цілі можуть сприяти певній стабільності таких союзів. Так, у XX ст. франко-російський союз, націлений на стримування німецького експансіонізму, був підкріплений франко-англійським і англо-руським союзами. Поширення Італії до Трипліце є прикладом контрсоюзу, укладеного з метою залякування супротивника.

Ще один приклад, пов'язаний з реалізацією стратегій оточення і контроточення. Після Другої світової війни США разом зі своїми європейськими союзниками втілювали в життя лінію на оточення світової соціалістичної системи від

Північного полюса до Сицилії, від Босфору до Каспійського моря, від Пакистану до В'єтнаму, для чого використовувалися договори НАТО, СЕАТО, СЕНТО, Багдадський пакт. Правда, після 1997 р. залишився, по суті справи, лише військово-політичний блок – НАТО. У свою чергу, СРСР прагнув здійснити політику контроточення.

Цікавий приклад Китаю. Після розриву КНР з Радянським Союзом останній прагнув оточити свого недавнього стратегічного союзника, для чого використовувалися Монголія, В'єтнам, Лаос, Камбоджа. Цій лінії Китай протидіяв через зміцнення своїх відносин з Пакистаном, що, в свою чергу, підштовхувало Москву до зміцнення відносин з Індією. У це протистояння втягувалися також інші країни. Так, Бірма прагнула здійснювати політику нейтралітету. Китайська сторона, домагаючись від керівництва цієї країни дистанціювання від СРСР, надавала підтримку одній з етнічних меншин північної частини Бірми. Прагнучи розірвати пояс оточення своєї країни, Китай пішов на союз з США і на розвиток співробітництва з Японією. Ці демонстративні дипломатичні дії Китаю цілком можна розглядати як конкретні заходи щодо подолання оточення своєї країни. Таким чином, геополітичний аналіз показує, що мотиви територіального суперництва досить прості: об'єднуватися, оточувати, послаблювати.

Важливе значення для будь-якої країни мають сформовані і прийняті в даному суспільстві геополітичні уявлення. Вони визначають спрямованість і геополітичну поведінку країни. Уявлення, які групи, людські суспільства створюють про самих себе, змагаються один з одним. Уявлення про становище країни по відношенню до інших країн, що включає в себе подвійну артикуляцію формул амбіції та сприйняття зовнішньої загрози, на колективному рівні кодифікується в символіці гасел, картах, статтях у пресі і т.ін.

Концепція «представлення» показує, що діють не самі по собі речі, а способи їх сприйняття суспільством. Щоб бути більш точним, геополітичний фактор, якщо він не відторгається колективною уявою групи, має різну ефективність.

Основою методології геополітичного аналізу є оперування просторовими формами. Кожна цивілізація створює свої образи географічного простору й свої, часто унікальні, коди їх розшифрування та розуміння. Конкретні цивілізації й культури є не чимось іншим як потужними образами, що заряджають оточуючий географічний простір, поляризують його, тобто утворюють геодивізіональний простір – систему великих цивілізаційних ядер і різноманітних цивілізаційних зон. Ще Ратцель стверджував, що «аутентичність будь-якої цивілізації перевіряється через її «вміщення» у власному географічному розташуванні, котре визнається

як природний цивілізаційний фундамент» [3; арк.15]. Яскравим прикладом може бути європейська цивілізація, географічне розташування якої стало її визначною характеристикою.

Образ має бути вписаний у певний контекст, що диктує його специфіку, динаміку і трансформації. Образ та його контекст взаємозначаються та взаєморозвиваються. Так, наприклад, образ України, не буде ефективним і зрозумілим без контексту, що включає взаємозалежні образи Східної Європи, Росії, Польщі, Візантії, Дикого Поля, Туреччини і т.ін. Всі ці модифікації використовуються геополітичним аналізом за мірою необхідності залежно від цілей, завдань та обставин.

«Держава – найбільше творіння людини, таке ж немислимим без ґрунту, як і сама людина», – вважав Ратцель [3; арк.3]. Щоб існувати, держава має закоренитися і розвиватися у просторі. Але відносини, що встановлюються між територією, народом та державою, мають надзвичайно складний характер. «Кожний простір володіє особливими властивостями, іноді невідомими до певного моменту. Ґрунт сприяє зростанню держави, або ускладнює його, також як і пересування людей. Згідно зі своєю природою, держава розвивається у суперництві із своїми сусідами, в більшості випадків за можливість володіння територіями» [5; арк.186]. Звідси і боротьба за простір, вимога необхідного «життєвого простору».

Ще Наполеон стверджував, що кожна держава проводить ту політику, яку їй диктує її географія. Тобто географічний простір спонукає державу до тих чи інших дій. Згідно з визначенням, наведеним Івом Лакостом, «географія необхідна перш за все для ведення війни» [6; арк.245]. Деякі простори є предметом військового суперництва, тому що контроль над ними або над їх елементами сприймається як показник могутності їх володаря. Зрозуміло, що цінність простору прямо залежить від характеристик оточуючого середовища. Так, наприклад, Аравійській півострів протягом багатьох віків залишався пустелею, де час від часу проходили каравани верблюдів, і лише після Першої світової війни, завдяки відкриттю запасів нафти і з початком ери масового споживання нафтопродуктів, ця пустеля набула абсолютно іншої цінності.

Ефективним способом пізнання геополітичних явищ і процесів на рівні окремого регіону є робота з моделями різного ступеня складності і різної масштабності, або, інакше кажучи, метод геополітичного моделювання. Саме він сьогодні затребуваний життям і станом справ у самій науці і може бути у нинішніх умовах адекватним способом проникнення у складні (нелінійні) системи та геополітичні процеси, які відрізняються багатofакторною комбінацією в умовах наростаючої нестабільності і турбулентності в міжнародних відносинах.

Досить значний вплив на формування мето-

дології геополітичного моделювання здійснили французькі вчені, які запропонували оригінальний метод моделювання геополітичного простору. Це дало можливість більш прагматично оцінювати специфіку як міжнародних відносин, так і вузько регіональних проблем – від локальних до глобальних.

Основна проблема, з якою стикається геополітичний аналіз при вивченні будь-якої геополітичної ситуації, - це побудова її динамічної моделі, яка б адекватно описувала притаманні їй головні властивості та ознаки. На основі аналізу геополітичних моделей світу дослідники прогнозують основні тенденції розвитку системи міждержавних відносин, виявляють головні конфронтаційні вузли в ній і формують уявлення як про глобальні геополітичні загрози, так і про конкретні загрози національним інтересам держав, породжуваних певними геополітичними процесами.

Враховуючи той факт, що геополітичний

аналіз має справу з триваючими процесами, які часто змінюють свою спрямованість, і зусиллями політичних гравців, що на порівняно незмінних географічних «майданчиках» створюють часом складні комбінації, його важливим завданням стає підвищення операціональності, тобто вміння аналітика швидко і точно аналізувати конкретні ситуації, що складаються в даний момент часу, для потреб політичної практики і на цій основі прогнозувати подальший розвиток подій. Це актуалізує питання про використання в рамках аналізу геополітичних явищ і процесів на регіональному рівні арсеналу всіх трьох методик: опис, формалізація і квантифікація.

Таким чином, геополітичні моделі дозволяють побачити не тільки існуюче співвідношення сил між різними елементами геополітичної структури світу, але і пояснити ключові причини та напрямки експансії держав у контексті глобальної геостратегії.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Нартов Н.А. Геополитика: Учебник для вузов [Текст] / Н.А.Нартов. — М.: ЮНИТИ. — 1999. — 359с.
2. Мэхэн А. Влияние морской силы на историю, 1660-1783 [Текст] / А. Мэхэн. — СПб.: Terra Fantastica. — 2002. — 634с.
3. Ратцель Ф. Народоведение. Т.1. [Текст] / Ф.Ратцель. — М. — 1893.
4. Хантингтон С. Столкновение цивилизаций [Текст] / пер. с англ. Т.Велимеева, Ю. Новикова. — М.: ООО «Издательство АСТ». — 2003. — 246с.
5. Шепелев М.А. Глобальный мир, Ordo Nuovo и новая политическая наука [Текст] / М.А.Шепелев. — Днепропетровск: ЖУРФОНД. — 2002. — 612 с.
6. Lacoste Y. An illustration of geographical warfare: Bombing of the dikes of the Red River, North Vietnam [Text] / Y. Lacoste. — Radical geography: Alternative viewpoints on contemporary social issues. — London: Methuen. — 1978. — P. 244—247/.
7. Robert D. Kaplan. The Revenge of Geography: What the Map Tells Us About Coming Conflicts and the Battle Against Fate [Text] / Robert D. Kaplan. — Random House. — 2012.

Стаття надійшла до редакції 18.07.2015

REFERENCES:

1. *Nartov N.A.* Geopolitika: Uchebnik dlya vuzov (Geopolitics: Textbook for universities). — М.: *YuNITI*. — 1999. — 359p.
2. *Mehen A.* Vliyanie morskoy sily na istoriyu, 1660-1783 (The Influence of Sea Power upon History, 1660-1783). — SPb.: *Terra Fantastica*. — 2002. — 634p.
3. *Rattsel F.* Narodovedenie (Ethnology). Vol.1. — М. — 1893.
4. *Hantington S.* Stolknovenie tsivilizatsiy (The Clash of Civilizations). — М.: *OOO «Izdatelstvo AST»*. — 2003. — 246p.
5. *Shepelev M.A.* Globalnyiy mir, Ordo Nuovo i novaya politicheskaya nauka (Global world, Ordo Nuovo and the new political science). — Dnepropetrovsk: *ZhURFOND*. — 2002. — 612 p.
6. *Lacoste Y.* An illustration of geographical warfare: Bombing of the dikes of the Red River, North Vietnam. — Radical geography: Alternative viewpoints on contemporary social issues. — London: *Methuen*. — 1978. — P. 244—247/.
7. *Robert D. Kaplan.* The Revenge of Geography: What the Map Tells Us About Coming Conflicts and the Battle Against Fate. — *Random House*. — 2012.

Осельська Олена Сергіївна – кандидат політичних наук, доцент
Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара
Адреса: 49010, м. Дніпропетровськ, пр. Гагаріна, 72
E-mail: os_vic@ua.fm

Osel'ska Olena Serhiyivna – PhD in political science, associate professor
The Oles Honchar Dnepropetrovsk national university
Address: 72, Gagarin Av., Dnipropetrovsk, 49010, Ukraine
E-mail: os_vic@ua.fm